

Rapportage Sociale veiligheid op school

Utrecht, juli 2016

DUO Onderwijsonderzoek,
drs. Vincent van Grinsven
drs. Liesbeth van der Woud

Postbus 681
3500 AR Utrecht
030 263 1080 (t)
e-mail: info@duo-onderwijsonderzoek.nl
website: www.duo-onderwijsonderzoek.nl

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING.....	2
2	ONDERZOEKSDOELSTELLING	3
3	OPZET EN UITVOERING VAN HET ONDERZOEK	4
4	RESULTATEN	6
4.1	Incidenten in het huidige schooljaar 2015-2016	6
4.2	Pesten.....	9
4.3	Pesten via social media.....	10
4.4	Grensoverschrijdend gedrag en/of seksueel misbruik.....	12
4.5	Beoordeling van de sociale- en fysieke veiligheid op de school.....	14

1 INLEIDING

DUO Onderwijsonderzoek, specialist op het gebied van onderwijsonderzoek, heeft in samenwerking met het Algemeen Dagblad een onderzoek verricht onder leraren uit het basis- en het voortgezet onderwijs naar de sociale veiligheid op school.

In deze rapportage beschrijven we de resultaten van het onderzoek.

Voor **vragen** over het onderzoek kunt u terecht bij Liesbeth van der Woud: 030 – 263 10 80 of info@duo-onderwijsonderzoek.nl

Het **persbericht** dat n.a.v. dit onderzoek is verschenen, kunt u vinden op www.duo-onderwijsonderzoek.nl/recente-onderzoeken

2 ONDERZOEKSDOELSTELLING

De doelstelling van het onderzoek luidt:

Het verkrijgen van inzicht in de mate waarin volgens leraren in het basis- en voortgezet onderwijs, sprake is van een (sociaal) veilig klimaat op school.

Om deze doelstelling te bereiken zijn in een online vragenlijst circa 13 vragen voorgelegd die in de volgende thema's ondergebracht kunnen worden:

1. In welke mate worden leraren (basis- en voortgezet onderwijs) geconfronteerd met incidenten die de (sociale) veiligheid op school negatief beïnvloeden?
2. In welke mate is er volgens de leraren (basis- en voortgezet onderwijs) sprake van pestgedrag?
3. In welke mate is er volgens de leraren (basis- en voortgezet onderwijs) sprake van grensoverschrijdend gedrag en/of seksueel misbruik?
4. Hoe veilig voelen de leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs zich op hun school volgens de leraren?
5. Heeft de 'Wet (Sociale) veiligheid op school' volgens de leraren geleid tot een (sociaal) veiliger klimaat op school?

3 OPZET EN UITVOERING VAN HET ONDERZOEK

Methode van onderzoek

Het onderzoek is online uitgevoerd. Voor het realiseren van de respons is gebruik gemaakt van het Online Panel Leerkrachten Basisonderwijs (van DUO Onderwijsonderzoek) en van de onderwijsdatabase van DUO Onderwijsonderzoek.

Het onderzoek heeft als volgt plaatsgevonden:

- We hebben de leraren een e-mail gezonden met een korte uitnodiging tot deelname aan het onderzoek. In deze e-mail hebben we een persoonlijke link verwerkt waarmee de leraren de vragenlijst konden activeren (voor het basis- en voortgezet onderwijs zijn twee aparte vragenlijsten opgesteld).
- De vragenlijst is vervolgens online ingevuld door de leraren.

Er zijn voorzieningen getroffen dat elke leraar de vragenlijst slechts één keer kon invullen. Tevens was het mogelijk om, indien de invulling van de vragenlijst moest worden afgebroken, verder te gaan met het invullen van de vragenlijst op het punt waar men gebleven was (door opnieuw op de persoonlijke link te klikken). De technische realisatie van het onderzoek is door ons in eigen beheer uitgevoerd en gemanaged.

Het veldwerk van het onderzoek is uitgevoerd in de periode van 6 tot en met 21 juni 2016.

Vragenlijst

De vragenlijst is in nauw overleg met het Algemeen Dagblad opgesteld en telt circa 13 vragen.

Netto respons

In totaal is een netto respons gerealiseerd van $n=847$, verdeeld over basis- en voortgezet onderwijs (502 leraren basisonderwijs en 345 leraren voortgezet onderwijs). De gerealiseerde netto respons is vergeleken met de populatie voor de variabelen denominatie en vakantieregio. Verschillen van de netto respons ten opzichte van de populatie zijn door middel van een herweging geëlimineerd.

Om inzicht te geven in de nauwkeurigheidsmarges die op elk steekproefonderzoek van toepassing zijn, is een tabel opgenomen waarin bij verschillende netto responsaantallen de bijbehorende nauwkeurigheidsmarges zijn vermeld. Hierbij is uitgegaan van een betrouwbaarheid van de resultaten van 95% (betrouwbaarheid = de mate waarin bij herhaalde meting, dezelfde resultaten worden verkregen).

Netto respons	Uitkomst 50%-50%	Uitkomst 75%-25%	Uitkomst 90%-10%
300	5,7%	4,9%	3,4%
350	5,2%	4,5%	3,1%
400	4,9%	4,2%	2,9%
450	4,6%	4,0%	2,8%
500	4,4%	3,8%	2,6%

Toelichting op de tabel

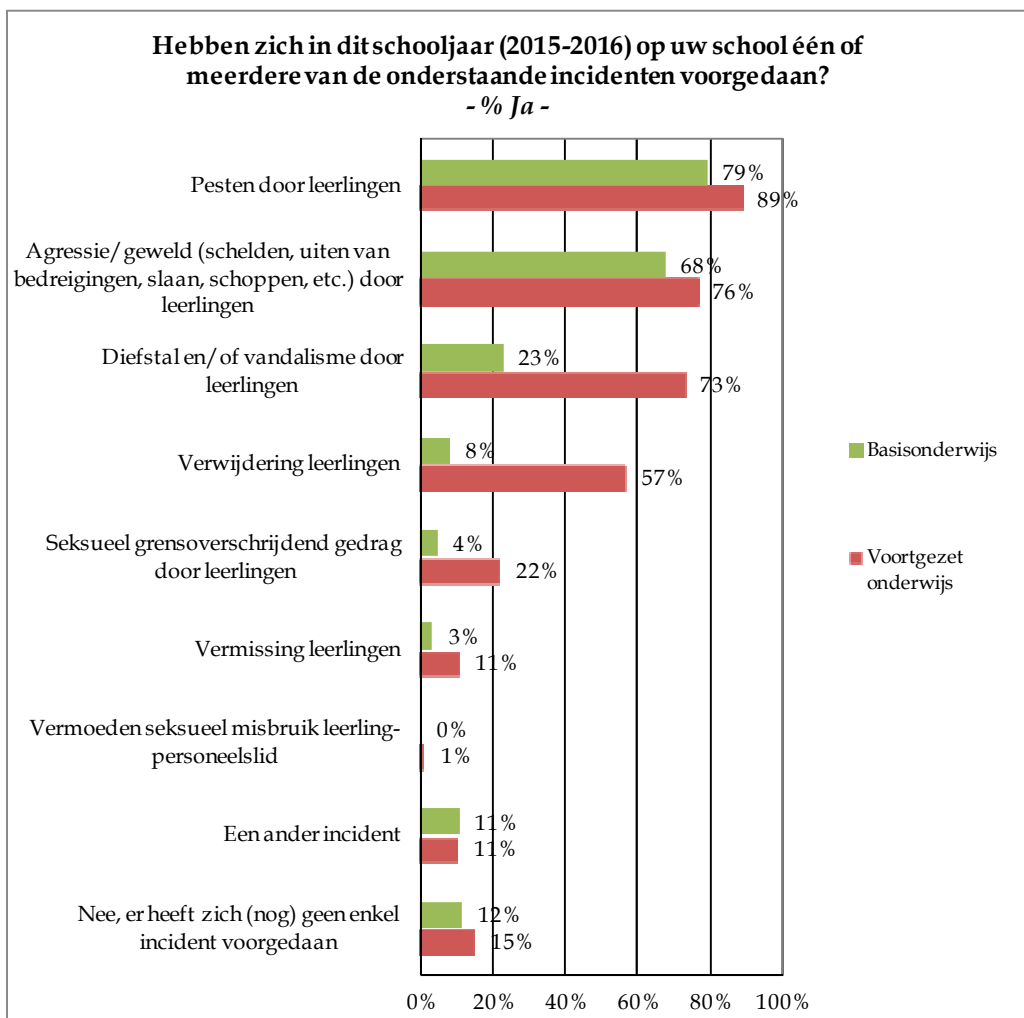
Bij een netto respons van n=400 dient er bij een uitkomst van bijvoorbeeld '50% van de leraren basisonderwijs is het **wel** eens met stelling X en 50% van de leraren basisonderwijs is het **niet** eens met stelling X' rekening mee te worden gehouden dat de werkelijke percentages zullen liggen tussen 45,1% (50% -/ - 4,9%) en 54,9% (50% + 4,9%).

4 RESULTATEN

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek beschreven. Het onderwerp, de (sociale) veiligheid op school, hebben we vertaald naar een aantal voor leraren in meer of mindere mate 'observeerbare' incidenten met leerlingen, die zich in het schooljaar 2015-2016 op school hebben voorgedaan. Naar onze verwachting zal deze 'beperkte' zichtbaarheid van incidenten eerder leiden tot een onder- dan een overschatting van het aantal incidenten dat op scholen voorkomt.

4.1 Incidenten in het huidige schooljaar 2015-2016

Een ruime meerderheid van de leraren in het basis- en voortgezet onderwijs (respectievelijk 88% en 85%) geeft aan dat zich in dit schooljaar (2015-2016) één of meerdere van de beschreven incidenten hebben voorgedaan. De meest genoemde incidenten, zowel in het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs, bestaan uit het **pesten door leerlingen** (respectievelijk 79% en 89%) en uitingen van **agressie/geweld door leerlingen** (respectievelijk 68% en 76%). Meer dan de helft van de leraren in het voortgezet onderwijs noemt daarnaast ook nog de incidenten 'diefstal en/of vandalisme door leerlingen' en 'verwijdering van leerlingen' (respectievelijk 73% en 57%).

In de onderstaande tabel ziet u:

- het percentage leraren dat aangeeft dat het betreffende incident zich dit schooljaar minstens één maal heeft voorgedaan op school;
- het gemiddelde aantal incidenten dat zich op de scholen heeft voorgedaan (per school; basis=de **totale steekproef**);
- het gemiddelde aantal keren dat de school het betreffende protocol heeft moeten inzetten (basis=de **totale steekproef**).

Incidenten	Basisonderwijs			Voortgezet onderwijs		
	% Ja	Gemiddeld aantal incidenten	Gemiddeld aantal keren inzet protocol	% Ja	Gemiddeld aantal incidenten	Gemiddeld aantal keren inzet protocol
Diefstal en/of vandalisme door leerlingen	23%	0,6	0,1	73%	2,7	0,6
Pesten door leerlingen	79%	4,6	2,2	89%	6,9	1,8
Agressie/geweld (schelden, uiten van bedreigingen, slaan, schoppen, etc.) door leerlingen	68%	6,9	2,1	76%	7,3	1,2
Seksueel grensoverschrijdend gedrag door leerlingen	4%	0,1	0,1	22%	0,7	0,1
Vermoeden seksueel misbruik leerling-personeelslid	0%	0	0	1%	0,1	0,0
Verwijdering leerlingen	8%	0,1	0,1	57%	1,9	2,0
Vermissing leerlingen	3%	0,4	0,0	11%	0,1	0,0
Nee, er heeft zich (nog) geen enkel incident voorgedaan	12%	---	---	15%	---	---

We hebben de leraren die hebben aangegeven dat zich op hun school in dit schooljaar één of meerdere incidenten hebben voorgedaan, gevraagd een korte omschrijving te geven van de twee meest recente incidenten. In de bijlage hebben we een volledig overzicht van de genoemde incidenten opgenomen, uitgesplitst naar schooltype (basisonderwijs en voortgezet onderwijs) en naar type incident: diefstal en/of vandalisme, pesten, agressie/geweld, seksueel grensoverschrijdend gedrag, seksueel misbruik, verwijdering van leerlingen en vermissing van leerlingen.

4.2 Pesten

De leraren die hebben aangegeven dat op hun school dit schooljaar minstens één keer het pestprotocol is ingezet (basisonderwijs, 29%; voortgezet onderwijs, 28%) , hebben we gevraagd kort de (meest recente) situatie te omschrijven waarin dit heeft plaatsgevonden.

De situaties die door de leraren zijn omschreven kunnen als volgt worden samengevat:

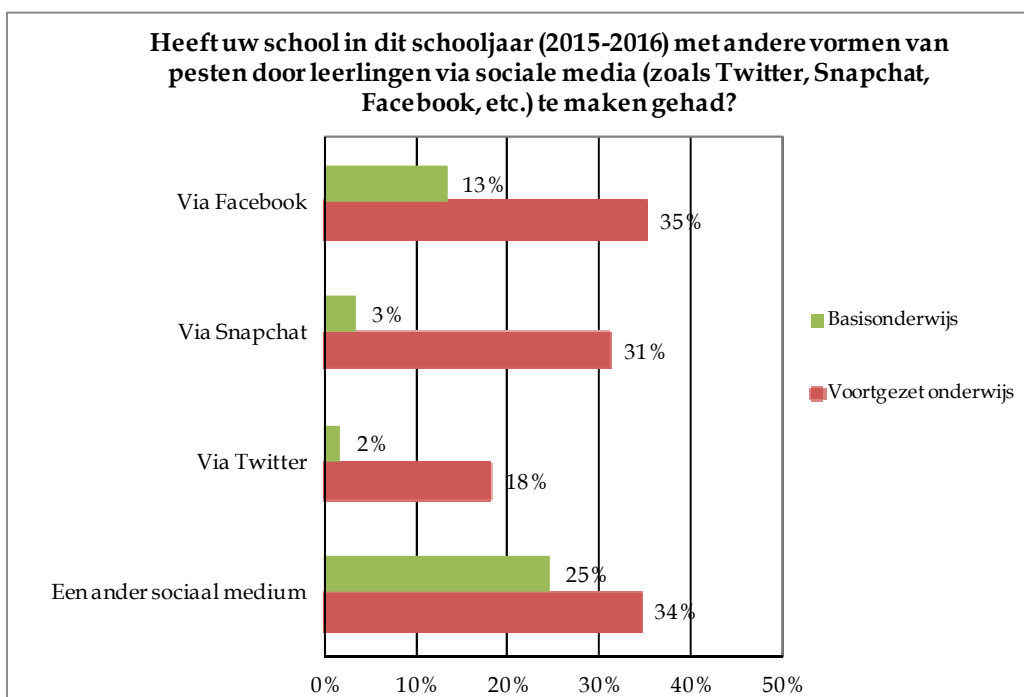
- Bedreigen/intimideren van leerlingen en leraren;
- Buitensluiten van medeleerlingen;
- Cyberpesten van medeleerlingen met name via Whatsapp;
- Uitlachen van medeleerlingen;
- Uitschelden van medeleerlingen.

In de bijlage hebben we een volledig overzicht van de beschreven situaties opgenomen, uitgesplitst naar schooltype (basisonderwijs en voortgezet onderwijs).

4.3 Pesten via social media

De leraren die hebben aangegeven dat zich op hun school dit schooljaar één of meerdere van de voorgelegde incidenten hebben voorgedaan (basisonderwijs, 88%; voortgezet onderwijs, 85%), hebben we gevraagd of zich op hun school ook vormen van pesten **via social media** hebben voorgedaan. In het basisonderwijs geeft 49% van alle ondervraagde leraren aan hiermee te maken hebben gehad en in het voortgezet onderwijs 73%. De in de grafiek weergegeven percentages zijn uitgesplitst naar sociaal medium en ‘teruggerekend’ naar de **volledige steekproef**.

Pesten via social media vindt vooral plaats onder scholieren in het **voortgezet onderwijs**. Ruim een derde van de leraren in het voortgezet onderwijs (35%) geeft aan dat hun school te maken heeft gehad met pesten (door leerlingen) via Facebook; een derde (31%) geeft aan dat hun school te maken heeft gehad met pesten (door leerlingen) via Snapchat.

Een relatief grote groep leraren (basisonderwijs, 25%; voortgezet onderwijs, 34%) geeft aan dat hun school te maken heeft gehad met pesten (door leerlingen) via een ander sociaal medium. De meest genoemde andere social media zijn:

- WhatsApp;
- Instagram;
- YouTube.

Een volledig overzicht van de genoemde andere social media is opgenomen in de bijlage.

Vervolgens hebben we de leraren gevraagd kort te omschrijven waaruit het pesten via social media heeft bestaan. De meest genoemde vormen van pesterijen (door leerlingen) via sociale media zijn:

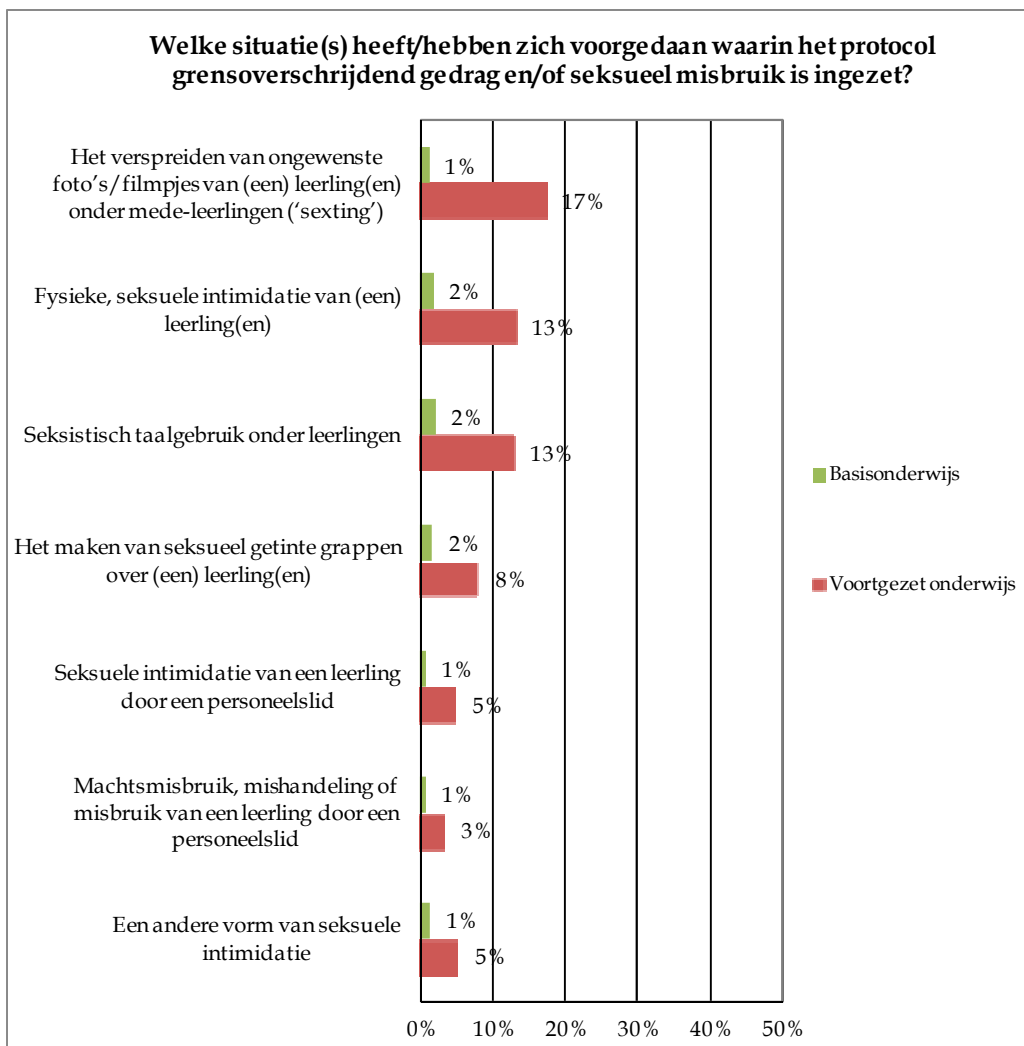
- Uiten van bedreigingen naar leerlingen;
- Beledigen/uitschelden van medeleerlingen;
- Het buitensluiten van leerlingen;
- Verspreiden van filmpjes van pesterijen van medeleerlingen;
- Roddelen over leerlingen;
- Doorsturen van (naakt)foto's van leerlingen (met name in het voortgezet onderwijs).

Een volledig overzicht van de genoemde vormen van pesten via social media is opgenomen in de bijlage.

4.4 Grensoverschrijdend gedrag en/of seksueel misbruik

4% van de leraren in het basisonderwijs en 22% van de leraren in het voortgezet onderwijs geeft aan dat zich dit schooljaar minstens één maal **seksueel grensoverschrijdend gedrag** (door leerlingen) heeft voorgedaan op school. Vermoeden van **seksueel misbruik** leerling-personeelslid wordt door 1% van de leraren in het VO genoemd. De leraren die hebben aangegeven dat op hun school dit schooljaar minstens één keer **het protocol** voor grensoverschrijdend gedrag en/of seksueel misbruik **is ingezet**, hebben we gevraagd welke situatie(s) aanleiding hebben gegeven tot inzet van het protocol. De in de grafiek weergegeven percentages zijn ‘teruggerekend’ naar de volledige steekproef.

De inzet van het protocol ‘grensoverschrijdend gedrag en/of seksuele intimidatie’ heeft vooral plaatsgevonden in het voortgezet onderwijs. Situaties waarin het protocol in het VO is ingezet hebben vooral betrekking op het verspreiden van ongewenste foto’s/filmpjes (17%), fysieke, seksuele intimidatie van leerlingen (13%) en seksistisch taalgebruik onder leerlingen (13%).

In de onderstaande tabel is het aantal keren dat het protocol ‘grensoverschrijdend gedrag en/of seksuele intimidatie’ is ingezet op de scholen **die in het schooljaar 2015-2016 te maken hebben gehad met grensoverschrijdend gedrag en/of seksueel misbruik**, weergegeven.

Grensoverschrijdend gedrag en/of seksuele intimidatie	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs
	Gemiddeld aantal keren inzet protocol	Gemiddeld aantal keren inzet protocol
Het verspreiden van ongewenste foto’s/filmpjes van (een) leerling(en) onder medeleerlingen (‘sexting’)	0,7	2,4
Seksistisch taalgebruik onder leerlingen	4,8	36,5
Het maken van seksueel getinte grappen over (een) leerling(en)	3,2	49,8
Fysieke, seksuele intimidatie van (een) leerling(en)	1,4	29,1
Seksuele intimidatie van een leerling door een personeelslid	0,0	1,0
Machtsmisbruik, mishandeling of misbruik van een leerling door een personeelslid	1,0	---
Een andere vorm van seksuele intimidatie	1,3	1,2

Het protocol ‘grensoverschrijdend gedrag en/of seksuele intimidatie’ is vooral ingezet in het voortgezet onderwijs en betreft het meest frequent ‘het maken van seksueel getinte grappen over leerlingen’ (gemiddeld 49,8) en ‘seksistisch taalgebruik onder leerlingen’ (gemiddeld 36,5 keer op de scholen die te maken hebben gehad met grensoverschrijdend gedrag of seksuele intimidatie)¹.

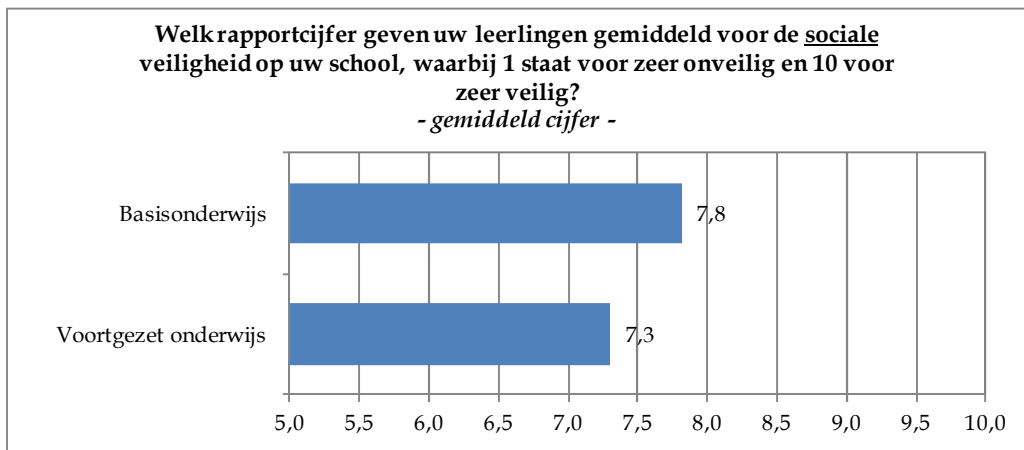
Ook de leraren die hebben aangegeven dat op hun school dit schooljaar minstens één keer het protocol grensoverschrijdend gedrag en/of seksuele intimidatie is ingezet, hebben we gevraagd kort de (meest recente) situatie(s) te omschrijven waarin dit heeft plaatsgevonden. In de bijlage hebben we een volledig overzicht van de beschreven situaties opgenomen, uitgesplitst naar schooltype (basisonderwijs en voortgezet onderwijs).

¹ De gevoeligheid van/taboesfeer rond het grensoverschrijdend gedrag en/of de seksuele intimidatie (taboes, risico voor het imago van de school, etc.) heeft mogelijk tot gevolg dat de ‘zichtbaarheid’ van de incidenten/gedragingen voor de leraren beperkt is. Deze beperkte ‘zichtbaarheid’ zal eerder leiden tot een onder- dan een overschatting van het aantal incidenten. Omdat we verwachten dat deze ‘beoordelings-bias’ zich vooral zal voordoen bij grensoverschrijdend gedrag en/of seksuele intimidatie, hebben we hier afgezien van een vertaling van de bevindingen naar de volledige steekproefomvang.

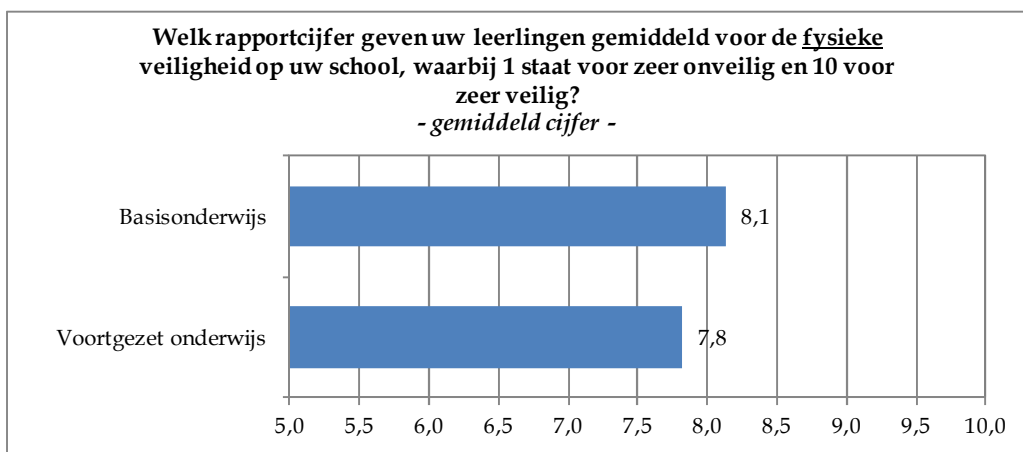
4.5 Beoordeling van de sociale- en fysieke veiligheid op de school

We hebben alle leraren gevraagd met een rapportcijfer aan te geven hoe zij denken dat hun leerlingen de sociale- en fysieke veiligheid op school beoordelen.

Volgens zowel de leraren in het basisonderwijs als de leraren in het voortgezet onderwijs wordt de **sociale veiligheid** door de leerlingen beoordeeld als voldoende (met het gemiddelde rapportcijfer van respectievelijk 7,8 en 7,3). Driekwart van de leraren basisonderwijs en tweederde van de leraren voortgezet onderwijs (respectievelijk 78% en 66%) denkt dat leerlingen de veiligheid beoordelen met een rapportcijfer 7 of 8, circa één vijfde (18% basisonderwijs; 14% voortgezet onderwijs) met een rapportcijfer 9 of 10 en een relatief kleine groep (1% basisonderwijs; 8% voortgezet onderwijs) met een onvoldoende (rapportcijfer 5 of lager).

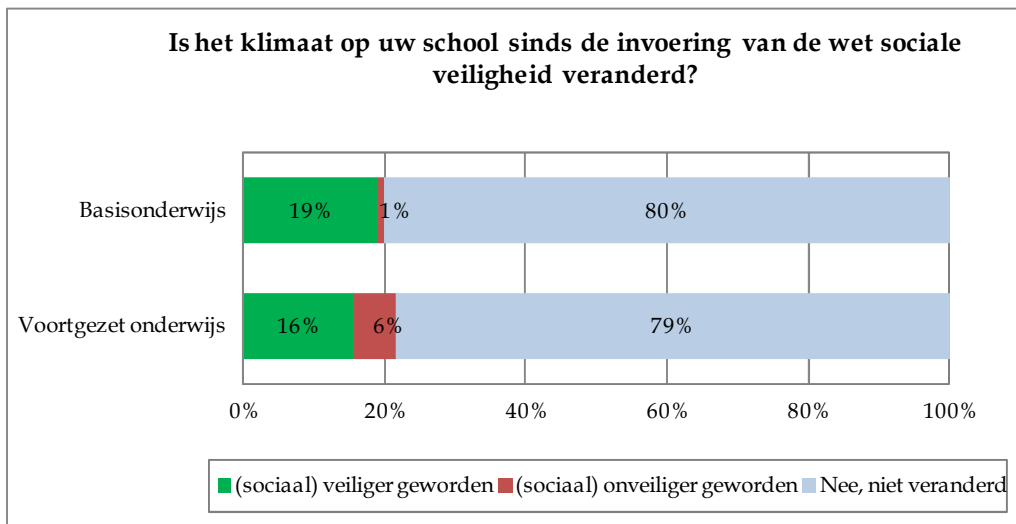
Ook de **fysieke veiligheid** op school wordt volgens de leraren door leerlingen als voldoende beoordeeld (respectievelijk met het gemiddelde rapportcijfer 8,1 en 7,8). Circa drievijfde van de leraren basis- en voortgezet onderwijs (respectievelijk 64% en 56%) denkt dat leerlingen de fysieke veiligheid met een rapportcijfer 7 of 8 beoordelen, circa een derde (33% basisonderwijs; 30% voortgezet onderwijs) met een rapportcijfer 9 of 10 en een relatief kleine groep (1% basisonderwijs; 6% voortgezet onderwijs) met een onvoldoende (rapportcijfer 5 of lager).

Over sociale veiligheid op school hebben we de leraren de volgende inleiding voorgelegd:

“Inzet van de invoering van de Wet sociale veiligheid is zorg te dragen voor een sociaal veilige school waar geen grensoverschrijdend gedrag zoals pesten, seksuele intimidatie, agressie, etc. actief wordt bestreden.”

Vervolgens hebben we hen gevraagd of het klimaat op hun school sinds de invoering van deze wet is veranderd. Een ruime meerderheid van de leraren (basisonderwijs, 80%; voortgezet onderwijs, 79%) vindt het klimaat op school sinds de invoering van de wet **niet** veranderd. Van de leraren die aangeven dat het klimaat op school wel veranderd is, is de meerderheid van mening dat het (sociaal) veiliger is geworden op school. Dit geldt zowel voor het basisonderwijs (19%) als voor het voortgezet onderwijs (16%).

Tot slot hebben we de leraren gevraagd of zij verder nog opmerkingen hebben over het onderwerp (sociale) veiligheid in het onderwijs. Een vijfde van de leraren in het basisonderwijs (20%) en circa een derde van de leraren in het voortgezet onderwijs (30%) heeft nog opmerkingen over het onderwerp (sociale) veiligheid op school. De opmerkingen zijn echter zeer uiteenlopend. Een volledig overzicht van de opmerkingen, uitgesplitst naar schooltype, is opgenomen in de bijlage.